

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

01.04.2021. Nr. 6-2/232

Uz 11.03.2021

[persona A]
[pasta adrese]

Ventspils pilsētas dome
dome@ventspils.lv

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
pasts@varam.gov.lv

Par īpašumam piegulošas publiskā lietošanā esošas teritorijas uzkopšanu

Tiesībsargs ir izskatījis [personas A] (turpmāk – Iesniedzēja) 2021.gada 11.marta iesniegumu, kas Tiesībsarga birojā saņemts 2021.gada 12. martā un reģistrēts ar Nr.317, par Iesniedzējas nekustamajam īpašumam [adrese Ventspilī] (turpmāk – Īpašums) piegulošas publiskā lietošanā esošas teritorijas uzkopšanu 1134 m² platībā.

Faktiskie apstākļi

1.Iesniegumā norādīts, ka Iesniedzēja iepriekš vairākkārt vērsusies ar Ventspils pilsētas domē, norādot par grūtībām veikt publiskā lietošanā esošas teritorijas uzkopšanu, taču ir saņēmusi atteikumu.

Iesniedzēja norāda, ka, ievērojot Īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošas teritorijas platību aptuveni 1134 m² apmērā, pienākums, kas uzlikts ar Ventspils pilsētas domes 2012.gada 3.februāra saistošajiem noteikumiem “Ventspils pilsētas teritorijas kopšanas un būvju uzturēšanas noteikumi” (turpmāk- Saistošie noteikumi) ir nesamērīgs.

2. Tiesībsargs ir pārliecinājies, ka atbilstoši Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas datiem Kurzemes rajona Ventspils pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.1542 uz Iesniedzējas vārda ierakstīts Īpašums, kadastra nr. [2...04].

Atbilstoši portāla www.kadastrs.lv pieejamiem datiem Īpašums atrodas blakus divu ielu krustojumam. No katras ielas puses Īpašumam piegulst teritorija, kuras kopšanu un tīrīšanu paredz Saistošo noteikumu 6.3.punkts.

[Izkopējums no www.kadastrs.lv]

3. Iesniegumā Iesniedzēja norāda, ka neatsakās no ielas [X] piegulošās teritorijas uzkopšanas, kas sastāda ap 200 m², tomēr iebilst pret no ielas [Y] puses Īpašumam piegulošās teritorijas uzkopšanas, kas esot aptuveni 936 m².

Juridiskie apstākļi

4. Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) ir secinājusi, ka pienākums uzņemt un uzturēt kārtībā nekustamajam īpašumam piegulošo publiskā lietošanā esošo teritoriju “ir apgrūtinājums, jo tā izpilde ir saistīta ar fiziska darba ieguldījumu, laika patēriņu, nepieciešamo tehnisko līdzekļu iegādi un finansiāliem izdevumiem.”¹ un tas ierobežo Satversmes 105.pantā garantētās personas pamattiesības.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka “par pašvaldības autonomās funkcijas pienācīgu izpildi atbildīga ir pašvaldība, nevis personas, kurām pieder nekustamais īpašums pašvaldības administratīvajā teritorijā. Īpašnieka pienākumu kopt un tīrīt viņa īpašumam piegulošo teritoriju pašvaldība var noteikt tikai ar tādu regulējumu, kas nodrošina samērīgumu starp personai uzlikto pienākumu un sabiedrības interesēs sasniedzamo mērķi - nodrošināt sakoptu pilsētvidi. Tātad likuma “Par pašvaldībām” 43. panta pirmās daļas 5. un 6. punktā noteiktais deleģējums nav interpretējams tādējādi, ka pašvaldība drīkstētu savas autonomās funkcijas izpildi pilnībā uzlikt īpašniekiem.

Ja pašvaldība izvēlējusies savas autonomās funkcijas izpildi uzlikt īpašniekiem, tai jāuzņemas līdzdalība šīs funkcijas īstenošanā. Arguments, ka pašvaldības budžetā tās autonomo funkciju izpildei vispār nav paredzēti vai arī ir paredzēti nepietiekami līdzekļi, nav atzīstams par iemeslu tam, lai pašvaldība varētu vispār atteikties no līdzdalības piegulošo teritoriju kopšanā un šo pienākumu neierobežotā apjomā uzlikt īpašniekiem.”²

5. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105.pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu³. Satversmes 105.panta pirmais teikums aizsargā personas likumīgi iegūto īpašumu, savukārt otrais un trešais teikums ļauj valstij ar likumu ierobežot īpašuma tiesības sabiedrības interesēs. Tiesības uz īpašumu sevī ietver īpašnieka sociālo pienākumu pret sabiedrību – īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm, un tiesības uz īpašumu var ierobežot saskaņā ar likumu. Satversmes tiesa savā judikatūrā ir atzinusi, ka personas īpašumtiesību ierobežojumus var noteikt, lai nodrošinātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību⁴.

Nav šaubu, ka “Nekustamā īpašuma īpašniekam ir jārēķinās ar pienākumiem, kas var izrietēt no īpašuma tiesībām”⁵.

Līdz ar to tiesības uz īpašumu var ierobežot, ja vien ierobežojumi ir noteikti ar likumu leģitīma mērķa labad un ir samērīgi ar šo mērķi⁶.

¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 6.novembra sprieduma lietā Nr.2013-20-03 secinājumu daļas 8.3. punkts.

² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 6.novembra sprieduma lietā Nr.2013-20-03 secinājumu daļas 13.2. punkts.

³ Satversmes tiesas 2002.gada 20.maija sprieduma lietā Nr.2002-01-03 secinājumu daļa.

⁴ Satversmes tiesas 2007.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.2006-38-03.

⁵ Satversmes tiesas 2018.gada 18.oktobra sprieduma lietā Nr.2018-04-01 20.punkts.

⁶ Satversmes tiesas 2016.gada 15.novembra sprieduma lietā Nr.2015-25-01 10.2.punkts.

6. "Samērīguma princips ir uzskatāms par vienu no svarīgākajiem demokrātiskas tiesiskas valsts pamatprincipiem."⁷

Tiesībsargs, sniedzot savu viedokli Satversmes tiesai lietā Nr.2013-20-03, norādīja, ka pienākuma kopt personas īpašumam piegulošo publiskā lietošanā esošu teritoriju samērīguma nodrošināšanai ir iespējami vairāki pašvaldības atbalsta sniegšanas modeļi – gan nosakot atvieglojumu apmēru ārējā normatīvā aktā, gan individuālā tiesību aktā. Tomēr viennozīmīgi atzīmēja, ka pašvaldībai ir obligāts pienākums līdzdarboties publiskā lietošanā esošu piegulošu teritoriju uzkopšanā.

Līdz ar to pienākums ievērot samērīguma principu saista ne vien likumdevēju, bet arī valsts pārvaldi un tiesu varu. Ne tikai likumdevējam, pieņemot tiesību normas, ir jāizvērtē šo normu atbilstība samērīguma principam, bet arī valsts pārvaldei, īstenojot valsts varu, katrā konkrētā gadījumā ir jāņem vērā samērīguma princips, it sevišķi gadījumos, kad ar valsts pārvaldes rīcību tiek ierobežotas personas pamattiesības.⁸

7. Administratīvā procesa tiesību mērķis ir panākt, lai lēmumu pieņemšanas procesā notiktu gatavojamā lēmuma samērošana ar cilvēktiesībām un lēmuma pieņemšanas procesa galarezultāts – attiecīgais lēmums materiālo administratīvo tiesību jomā – atbilstu cilvēktiesībām. Tātad visi Administratīvā procesa likuma noteikumi jāinterpretē tā, lai gatavojamais valsts pārvaldes lēmums tiktu samērots ar cilvēktiesībām un pieņemtais rezultāts atbilstu cilvēktiesībām. Līdz ar to no Administratīvā procesa likuma 2.panta 1.punkta izriet valsts pārvaldes pienākums konkrētajās publiski tiesiskajās attiecībās ar privātpersonu pieņemamo lēmumu samērot ar cilvēktiesībām, proti, izvērtēt valsts pārvaldes rīcības samērīgumu.⁹

Samērīguma princips Administratīvā procesa likuma 4.panta pirmajā daļā atzīts par vienu no administratīvā procesa principiem. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 4.panta trešo daļu administratīvajam aktam un iestādes faktiskajai rīcībai jāatbilst administratīvā procesa principiem, tostarp arī samērīguma principam.

Nepieciešams ņemt vērā to apstākli, ka samērīguma princips ir saistošs nepastarpināti un nav nepieciešams to ietvert pozitīvajās tiesībās. Vispārēja tiesību principa satura nepareiza definēšana pozitīvajās tiesībās nevar grozīt šā principa saturu vai izslēgt tā piemērošanas jomas. Vispārējam tiesību principam ir augstāks juridiskais spēks nekā rakstītajām tiesību normām, līdz ar to likumdevējs nevar grozīt samērīguma principa saturu vai arī ierobežot tā piemērošanu administratīvajā procesā.¹⁰

Tiesisko seku samērība (saprātīgums) jāapsver vienmēr, proti, katra administratīvā akta izdošanas gadījumā. Tiesību piemērošanas neatņemama sastāvdaļa ir tiesisko seku konkretizēšana, un šajā posmā tiesību piemērotāja pienākums ir apsvērt tiesiskās sekas un izvēlēties tās sekas, kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu.¹¹

⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra Lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 11.punkts.

⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra Lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 11.punkts.

⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra Lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 12.punkts.

¹⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra Lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 13.3.punkts.

¹¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra Lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 14.2.punkts.

8. Demokrātiskā tiesiskā valstī valsts pārvaldei ir jātiecas nodrošināt taisnīgumu. Nav pieļaujama formāla apstrīdēto normu piemērošana, ignorējot faktiskos apstākļus, kas konkrētu gadījumu būtiski atšķir no citiem gadījumiem, kuros likumdevējs ir paredzējis noteiktu valsts varas izmantošanas veidu. Netipiskajos gadījumos iestādei ir tiesības atkāpties no tiesisko seku īstenošanas. Tomēr šādai atkāpei ir jābūt pamatotai ar īpašiem, uzrādāmiem un pārliecinošiem argumentiem. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt samērīguma pārbaude arī tad, ja ar obligāto administratīvo aktu tiek ierobežotas personas pamattiesības.¹²

Tiesībsarga vērtējums un rekomendācijas

9. Tiesībsargs uzsver, ka pašvaldībai jāizvērtē, kā nodrošināt samērīgumu starp personai uzlikto pienākumu un sasniedzamo mērķi - nodrošināt sakoptu pilsētvidi.

Lai vērtētu Saistošo noteikumu 6.3 punktā personām noteikto kritēriju samērīgumu, būtu izvērtējams, vai labums, ko iegūst sabiedrība no Iesniedzējai noteiktā pamattiesību ierobežojuma, ir lielāks par Iesniedzējas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

10. Attiecībā uz pienākuma kopt tā īpašumam piegulošo teritoriju neatkarīgi no šīs teritorijas lieluma samērīgumu, tiesībsargs savā viedoklī Satversmes tiesai lietā Nr.2013-20-03 atzina, ka kopjamās teritorijas lielums var būt viens no kritērijiem, ko izmantot, padarot šo pienākumu par samērīgu. Proti, viens no principiem, ko pašvaldība varētu izmantot, organizējot piegulošās teritorijas kopšanu, var būt kopjamās piegulošās teritorijas lieluma noteikšana.

Lai gan nevienā normatīvajā aktā nav noteikts, kāda būtu optimālā teritorija, kuras kopšanu kā samērīgu pienākumu varētu uzlikt nekustamā īpašuma īpašniekam, gadījumos, kad pašvaldībā nekustamajiem īpašumiem piegulošās teritorijas ir lielas, šāda kritērija neesamību varētu uzskatīt par nesamērīgu.

Lai arī Saistošo noteikumu 6.3.2. punktā ir noteikts kritērijs - zāliena nopļaušana līdz 6 m, mērot no zemes gabala robežas līdz brauktuves malai, neieskaitot ietvi un veloceliņus, konkrētajā situācijā vērā ņemams, ka Iesniedzējai jākopj Īpašumam piegulošā publiskā lietošanā esošā teritorija, kas ir ievērojami lielāka par pusi no Īpašuma.

Tiesībsarga ieskatā nav samērīgi uzlikt nekustamā īpašuma īpašniekam pienākumu kopt tā īpašumam piegulošo teritoriju neatkarīgi no šīs teritorijas lieluma.

Līdz ar to tiesībsarga ieskatā attiecībā uz Iesniedzēju Saistošo noteikumu 6.3.2. punkts neatbilst samērīguma principam.

11. Ievērojot iepriekš minēto un pamatojoties uz samērīguma un labas pārvaldības principu, **tiesībsargs aicina Ventspils pilsētas domi:**

- 1) Iesniedzējas iesniegumu izskatīt pēc būtības un par pieņemto lēmumu informēt tiesībsargu;
- 2) Papildināt Saistošos noteikumus vai saistītos normatīvos aktus ar normu, kas paredz samērīgu nekustamam īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas kopjamo platību.

¹² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra Lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 15.punkts.

Tiesībsargs aicina pirmo rekomendāciju izpildīt nekavējoties, bet otrajai nosaka **sešu mēnešu** rekomendācijas izpildes kontroles termiņu.

Pielikumā: [personas A] 2021.gada 11.marta iesniegums (otrajam adresātam).

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu